

Левчук, Ірина, і Руденко, Ірина. «Гендерні параметри актуалізації акустичних засобів комунікації у творчості Володимира Лиса». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 9, 2018, с. 91–9.
Levchuk, Iryna, and Rudenko, Iryna. "Gender Parameters of Acoustic Means of Communication Actualization in the Works of Volodymyr Lys". *Linguostylistic Studies*, iss. 9, 2018, pp. 91–9.

УДК 811.161.3'373:821.161.3.09-1

<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2018-9-91-99>

ГЕНДЕРНІ ПАРАМЕТРИ АКТУАЛІЗАЦІЇ АКУСТИЧНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА

Ірина Левчук, Ірина Руденко

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

У статті досліджено особливості актуалізації акустичних засобів комунікації в художніх текстах Володимира Лиса; з'ясовано домінуючі мовні репрезентанти серед екстралінгвальних і просодичних компонентів чоловічої та жіночої поведінки; встановлено опорні іменники *сміх, плач, сльоза, кашель, свист, голос, мовчанка* та дієслова *сміятися, реготати, плакати, хлипати, сплюнути, плюватися, кашляти, говорити, казати*; визначено типові ідентифікатори; розглянуто образні маркери посилення експресивності акустичних засобів.

Ключові слова: невербальна комунікація, паравербальні засоби комунікації, акустичні засоби, екстралінгвістика, просодика, вербалізація.

Levchuk Iryna, Rudenko Iryna. Gender Parameters of Acoustic Means of Communication Actualization in the Works of Volodymyr Lys. The article highlights the issue of linguistic means of nonverbalism representation in V. Lys's novels *Jacob's Century* and *Solo for Solomiia* with a focus on the acoustic components. The emphasis is laid on the extralinguistic characteristics dominance in the artistic texts: laughter, crying, sobbing, coughing, whistling, spitting, etc. The most frequent are the language means for conveying such nonverbal codes as crying and laughing, which primarily mark women's communicative behavior. The main verbal actualizers are the key nouns *laughter, weep, tear*, and verbs *to laugh/burst out laughing, chuckle, cry, weep, sob*, etc. Typically male markers of non verbal means include *cough, whistle, and spitting*, for the actualization of which the author uses the supporting lexemes *to cough, to whistle, to spit/spit out, cough*, etc. Nominations of prosodic means have different degrees of explication in literary texts. To actualize the prosodic component, V. Lys uses the key verbs *to say, to speak*, supporting noun *voice*, and a wide range of attributive identifiers, such as *cheerful, loud, icy, gentle, soft, obeisant, pleasant, serious, weak, sweet, compassionate, tired, hard, trembling, anxious, hoarse, twittering, etc.*

The percentage of nominations with an acoustic component in the descriptions of female behavior is rather high in the novel *Solo for Solomiia*. It is due to the author's desire to make the image of the main character more vivid and expressive. The phrasemes based on crying (*cry, tears, sob, crying, weep*) represent the most numerous group in the descriptions of acoustic means of female behavior. To explicate a woman's crying, the writer uses attributive lexemes *bitterly, passionately, quietly, loudly, sincerely*, as well as phraseological constructions with a non-verbal component: *wash with tears, give way to tears, burst into tears, rolling tears, choking on tears*. Actualizing women's vocal/phonal behavior, V. Lys uses

a large number of nominations of prosodic means, verbalizes pauses, or situational silence. The study has revealed that the expressiveness of language representatives is enhanced by figurative markers – metaphors, comparisons, epithets, metonymy, oxymorons, etc. Acoustic means allow to make an artistic image more expressive, to create a dynamic portrait of the hero, to describe his/her feelings. However, the domineering share in the acoustic characteristics of the characters' behavior is the voice (tone, timbre, pitch), primarily female.

Key words: nonverbal communication, paraverbal means of communication, acoustic means, extralinguistics, prosody, verbalization.

Вступ. У сучасному мовознавстві спостерігаємо зацікавленість дослідженнями невербальних засобів комунікації, що зумовлено, очевидно, усвідомленням вагомості невербального компонента, його частки порівняно з вербальним, у комунікативному акті передачі інформації. Окрім типології невербальних засобів комунікації (Бацевич; Ковалевська; Крейдлин; Солощук), увагу науковців привертають: їх функційне навантаження в процесі комунікації (Ковалинська; Серякова; Ставицька), специфіка невербальної поведінки комунікантів з урахуванням соціолінгвістичних чинників (Бацевич; Ковалевська; Серякова), аналіз способів репрезентації невербальної поведінки персонажів у художньому творі (Гармаш; Дука; Корнєва; Ставицька) тощо. Проте як теоретичні аспекти цього різновиду комунікації, так і особливості його актуалізації у різних дискурсах потребують більш детального вивчення, зокрема щодо специфіки функціонування в художньому тексті. Саме необхідність дослідження невербальних засобів комунікації крізь призму знакової будови національних систем невербальних кодів, встановлення типологічного та індивідуально-авторського їх мовної репрезентації у творах художньої літератури зумовлює актуальність нашої роботи.

Мета дослідження – проаналізувати специфіку актуалізації невербальної комунікації, зокрема акустичного складника, в художніх текстах Володимира Лиса в гендерному вимірі.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом роботи слугували два романи Володимира Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії».

У дослідженні використано метод суцільної вибірки для фіксації мовних одиниць на позначення невербальних кодів у художніх текстах; описовий метод для систематизації фактичного матеріалу й встановлення домінант; метод контекстуального аналізу – для з'ясування семантичної структури опорних лексем і типології їх сполучуваності.

Результати дослідження та дискусія. Традиційно невербальні засоби комунікації в художньому тексті розглядають як «сукупність комунікативно значущих немовленнєвих компонентів, які описують жестово-рухову діяльність персонажів, їх голосову активність, просторові й часові особливості процесу комунікації; такі декоративні елементи, як одяг, аксесуари, стиль зачіски, макіяж, а також ольфакторні (нюхові) характеристики» (Дука 145).

Щоправда, в сучасному мовознавстві існують різні типології невербальних засобів спілкування, серед яких домінують два підходи. Зокрема, Ф. Бацевич враховує найважливіші сенсорні системи людини, а також темпоральні характеристики спілкування. З огляду на ці чинники дослідник вирізняє акустичні засоби (екстралінгвістика, просодика), оптичні (кінесика, проксеміка, графеміка, зовнішній вигляд), тактильно-кінестезичні (такесика), ольфакторні (запахи) й темпоральні (хронеміка) (Бацевич 60). Т. Ковалевська розмежовує невербаліку як загальносеміотичну комунікативну сферу, паравербаліку (міміку, жест, позу) та парафонічні показники (тембр, тон, інтонацію та ін.).

У роботі розглядаємо засоби мовної репрезентації невербаліки, послуговуючись першим класифікаційним підходом, основу якого закладено ще в працях Г. Крейдліна. Варто зауважити, що науковець відзначив складність гендерного аспекту невербальної семіотики, пов'язуючи її з емоційним складником.

Дослідивши мовні репрезентанти акустичних засобів у романі «Століття Якова», простежуємо домінування екстралінгвальних характеристик, зокрема фізіологічних реакцій: сміху, плачу, ридання, кашлю, свисту, плювання тощо. Найбільше зафіксовано мовних засобів для передачі таких невербальних кодів, як плач та сміх. Оскільки сміх як компонент невербаліки гендерно стереотипний, то за цією ознакою варто вирізняти жіночий сміх, як-от: «Коли побачила Якова, **засміялася, хрипко, не по-міськи...**» (Лис, *Століття* 17); «**Дрібно засміялася**» (Лис, *Століття* 57); «**Зося сміялася тихенько – лоскітно від трави, казала**» (Лис, *Століття* 116); «**Улянка засміялася. Дзвінко, по-дівочому чи навіть по-дитячому**» (Лис, *Століття* 137); «**І, не дочекавшись відповіді, побігла, заливаючись сміхом-дзвіночком по дворі**» (Лис, *Століття* 146); «**Олька засміялася, і вони тихо зашепталися**» (Лис, *Століття* 231).

Прикметно, що для актуалізації цього виду сміху автор здебільшого послуговується дієслівною лексемою *сміятися / засміятися*. Водночас, характеризуючи жіночий сміх, В. Лис використовує лексеми-ідентифікатори *хрипко, дрібно, тихенько, дзвінко; не по-міськи, по-дівочому, по-дитячому* тощо.

Описуючи невербальну поведінку чоловіків, автор звертає увагу на типові її вияви в ситуаціях радості, іронізування та ін. Домінувальною лексемою для вербалізації чоловічого сміху виступає дієслово *сміятися/засміятися*, спорадичною – *реготати*, однак атрибутивних компонентів фіксуємо значно менше, наприклад, *хрипко*: «**Ось що він збагнув і хрипко засміявся**» (Лис, *Століття* 54); «**Капітан Едмунд засміявся**» (Лис, *Століття* 74); «**Князь Радзивіл також сміявся**» (Лис, *Століття* 96); «**На станції, куди приїхали після двох днів і ночей дороги, без хліба, тільки з кухлем води, він із вагона з хомутом у руках вийшов, есес, зобачивши таке диво, зареготав**» (Лис, *Століття* 158). Серед мовних репрезентантів сміху спорадично представлені фразеологічні конструкції, як-от: «– Твою

матір, – лайнувся було Яків, але тут його **став розбирати сміх**» (Лис, Століття 136).

Реакція плачу показує емоції та психологічний стан людини, що типові для вираження суму, рідше – страху. Ці поведінкові маркери більш характерні для жіночої статі: «Улянка **плаче. Плаче, плечі здригаються...**» (Лис, Століття 32); «Вона **забилася в плачі. У нього на грудях. І доки плакала, відчув, що має робити далі...**» (Лис, Століття 43); «...Припавши до його грудей, **ревно й голосно заплакала**» (Лис, Століття 127); «Вона притулила крихітне створіння до грудей і раптом відчула, як по щоці **котиться сльоза**» (Лис, Століття 131); «Параска **плакала... Заливалися сльозами менші**» (Лис, Століття 154); «Тут Зося не витримала й **забилася в істеричному плачі. Плакала й бурмотіла якісь слова**» (Лис, Століття 157).

Здебільшого автор актуалізує цей вид невербальної поведінки через ключове дієслово *плакати*, нерідко для емотивного увиразнення застосовує фразеологічні конструкції, як-от: **заливатися сльозами, забитися в плачі, сльози котяться** тощо.

Значно меншою мірою плач репрезентовано в чоловічій поведінці, для якої цей екстралінгвальний засіб комунікації нехарактерний. Прикметно, що В. Лис, описуючи плач чоловіка, використовує опорну лексему *сльоза* в однині. Наприклад: «**Сльоза раптом вибігла Якову на щоку...**» (Лис, Століття 102); «**Раптом він відчув, як на щоку з його старечого ока викотилася сльоза**» (Лис, Століття 237).

До типово чоловічих засобів невербаліки належить *плювання* як фізіологічна реакція. Це своєрідна звичка, яка відбувається миттєво, не усвідомлено – чи від паління, чи від нервозності, чи як прояв особливостей характеру. Зазвичай ми негативно ставимося до плювання, але в повсякденному житті часто спостерігаємо таку реакцію. У досліджуваних текстах простежуємо здебільшого чоловічі плювання. Прикметно, що цей прояв невербальної поведінки домінує в романі «Століття Якова», головний герой якого – чоловік, як-от: «– Дурень, – **сплюнув** Яків і пішов на Улянчиного родича» (Лис, Століття 34); «– Шляхтянка, кажеш? – **Сплюнув** і відчув, що кров **виплюнув**. – То чого ж вона... така?» (Лис, Століття 77); «Він **грюкнув хвірткою, а далі, на вулиці, враз зіщулився, сплюнув, забурмотів собі щось під ніс**» (Лис, Століття 79); «Яків ще раз шльопнув її по тій дупці, яку хотілося поцілувати, **сплюнув** і пішов до хати» (Лис, Століття 136); «Яків мовчки **сплюнув**» (Лис, Століття 146). Серед мовних репрезентантів такої фізіологічної реакції переважають дієслова минулого часу: *сплюнув, виплюнув*.

Варто зауважити, що нетиповий для жіночої статі вияв невербальної поведінки в тексті фіксуємо на прикладі плювання жінки. У такому випадку це прояв норовливого характеру, невихованості, грубості, незгоди з оточенням, як ми звикли реагувати на схоже, або ж просто злості, що спостерігаємо в таких рядках: «– Тьху... Потороч... Дочка **сплюнула** й пішла

собі» (Лис, *Століття* 20); «Так казав він, Ольга сердилася, **спльовувала**, йшла, верталася на другий день, щоби щось ще принести, али до Оленки не чіплялася» (Лис, *Століття* 44); «Свекруха теж **плювалася** – де то видано, щоби жінка курила, – але Зося мовчала» (Лис, *Століття* 129).

Зазначимо, що для увиразнення нетипової поведінки персонажів жіночої статі, письменник використовує опорні дієслова *сплюнути*, *виплюнути*, *плюватися*, *спльовувати*.

З-поміж екстралінгвальних засобів невербальної поведінки найменш актуалізовано кашель (фіксуємо двічі в чоловічій поведінці): «Яків хоче сказати «переконатися, що я ще живий?», але **закашлюється**. **Кашляє довго й натужно**» (Лис, *Століття* 13) та свист (типово чоловічий маркер поведінки): «Прокіп трохи знітився. **Присвиснув**. Зирнув пильно, очі насмішки продають» (Лис, *Століття* 73).

Номінації просодичних засобів мають різний ступінь експлікації в художньому тексті. Як зауважує Л. Ставицька: «Високий/ низький голос як гендерно релевантна характеристика разом з іншими просодичними ознаками здатен диференціювати жанрово-стилістичні реєстри мовного самовияву особистості» (316–7).

Просодика в романі досить розмаїта, це ще раз переконує, що автор передав різні відтінки голосу, які доповнюють інтонація й тон, створивши реалістичні уявлення про особистість героїв, їх психічний стан, індивідуальні психологічні особливості, вік тощо. Наприклад: «– Федотиха оглянулася, **стишила голос**» (Лис, *Століття* 21); «– Яшко почув, як **голос його мамі із тривожного став веселішим**» (Лис, *Століття* 21); «**Сказав тихо, але твердо, дуже твердо**» (Лис, *Століття* 39); «Тимоше! – **хрипкий звук**, що вирвався з горла, впав у сніг» (Лис, *Століття* 55); «– Якове! Яшо! – Улянка **гукнула не своїм голосом**» (Лис, *Століття* 55); «– Яків Платонович, якщо не помиляюся? – **сказав чоловік поштивим приємним голосом**» (Лис, *Століття* 82); «Чоловік **говорив убивчо-спокійно**» (Лис, *Століття* 83); «**Голос був лагідним-лагідним і крижаним воднораз**» (Лис, *Століття* 83); «Яків **казав те так солодко й покірно**, що сам здивувався» (Лис, *Століття* 85); «**Голос чоловіка ледь полагіднішав**» (Лис, *Століття* 85).

Для актуалізації просодичного компонента В. Лис використовує ключові дієслова *говорити*, *казати*; опорний іменник *голос* та широкий спектр атрибутивних ідентифікаторів, як-от: *лагідний*, *крижаний*, *хрипкий*, *солодкий*, *твердий*, *веселіший*, *тривожний*, *приємний*, *поштивий* тощо.

Зміни в просодичних характеристиках увиразнюють типову жіночу поведінку, спрямовану на зваблення чоловіка. Наприклад: «**Одказала Ярина солодким голосом**» (Лис, *Століття* 22); «**Про що ви, пане улан, сказала непідробно-здивовано (таким був її голос)**» (Лис, *Століття* 81).

Варто зазначити, що частка номінацій акустичних компонентів жіночої поведінки виразно переважає у романі «Соло для Соломії», що, очевидно, зумовлено прагненням автора деталізувати образ головної

героїні. Зокрема, серед екстралінгвальних характеристик домінують *плач* і *сміх*. Для вербалізації жіночого сміху В. Лис найчастіше з типовими опорними лексемами використовує прикметникові та прислівникові ідентифікатори *тихий, дзвінкий; дрібно, стиха, щасливо, лукаво, дзвінко, тихенько, голосно, розлиvisto* та ін., наприклад: «...а потім подвір'ям **дзвінкий сміх розсипала**» (Лис, Соло 35); «**Щасливо сміється Соломійка**» (Лис, Соло 96); «**Соломія стиха засміялася**» (Лис, Соло 249); «– Справді? – **Оленка дрібно засміялася**» (Лис, Соло 363) тощо.

Нерідко для вербалізації сміху автор застосовує образні маркери, зокрема такі стилістичні засоби, як метафора й епітет: «**Дрібний тихий смішок полоскотав квіточки-дзвоники**» (Лис, Соло 36); «**Тихенький смішок бризнув і згас**» (Лис, Соло 97); порівняння: «**І лукаво так, маленькою змійкою-смішечкою на вустах...**» (Лис, Соло 86); «**Як кіт на сало поглядає, сміхочки з торби висипає**» (Лис, Соло 105).

Зазначимо, що для характеристики жіночого сміху автор здебільшого актуалізує як опорну лексему дієслово *сміятися*, спорадично – *реготати*, однак фіксуємо й іменники однини й множини, як-от: *сміх, смішок, сміхочки*. Крім того, простежуємо фразеологічні конструкції, наприклад: *сміхочки з торби висипає, сміх покотився, сміх розсипала* та ін.

Для вербалізації чоловічого сміху автор типово послуговується дієслівною лексемою *сміятися*, зрідка – *реготати*. Серед атрибутивних компонентів домінують: *радо, задоволено, щасливо, хрипувато, стиха, широко, розкотисто, гірко*. Порівняймо: «**А він сміявся – радо, задоволено, щасливо**» (Лис, Соло 46); «**Він зайшовся гірким істеричним сміхом**» (Лис, Соло 76); «**Він хрипувато сміється**» (Лис, Соло 111); «**Стиха засміявся він**» (Лис, Соло 235); «**Він засміявся. Широко, розкотисто і в той же час гірко**» (Лис, Соло 291); «**Юрко задоволено реготав**» (Лис, Соло 329).

Варто зауважити, що в романі «Соло для Соломії» репрезентовано й груповий сміх – жіночий, як-от: «**А решта так і приснули, сміх по шосейці аж до Любовня покотився**» (Лис, Соло 59); «**Жінки регочуть – голосно, розлиvisto**» (Лис, Соло 223); «**Жінки засміялися – ходімо, ходімо**» (Лис, Соло 224) або чоловічо-жіночий: «**Поподекували й посміялися**» (Лис, Соло 12).

Найбільш численну групу в характеристиці акустичних засобів жіночої поведінки становлять фраземи *плачу*, як-от: *плач, сльози, хлипати, плакати*. Очевидно, автор навмисно на мовному рівні підкреслює сентиментальність, вразливість, подекуди надмірну чутливість жінок тощо. Оскільки роман про жіночу долю, то, відповідно, й про жіночі почуття, біль, тривогу, сум, страх тощо. Мовні репрезентанти *плачу* вказують на інтенсивність вияву цього екстралінгвального засобу, створюючи своєрідну градацію: «**Соломія спершу заплакала**» (Лис, Соло 26); «**Раїса хлипала, як маленька**» (Лис, Соло 320); «**І тут вона не стрималася, вибухнула плачем, спершу ледь чутним, як шелест весняного дощу, котрий ще тільки підходить – теплий і несмілий**».

Потім плач став наростати» (Лис, Соло 117); **«Почувши такі слова, залилася рясними сльозами, забилася в плачі»** (Лис, Соло 111).

Зазначимо, що для характеристики жіночого плачу автор застосовує такі атрибутивні лексеми, як: *ревно, рясно, тихо-тихо, голосно, щиро*, а також фразеологічні конструкції з невербальним компонентом, зокрема: *вмиватися сльозами, дати волю сльозам, заливатися слізьми, котяться сльози, давитися плачем*. Наприклад: **«Вмивалися рясними сльозами»** (Лис, Соло 17); **«Покотилися сльози у Марії. Тихі й солоні»** (Лис, Соло 179); **«Дала волю сльозам»** (Лис, Соло 325).

В аналізованому тексті лише двічі фіксуємо прояв плачу в чоловіків. З цього можна зробити висновок, що для автора не настільки важливо показати цю емоцію в чоловіків, як у жінок: **«Випивши, він ставав сентиментальним, аж сльози виступали»** (Лис, Соло 25); **«І він заплакав. Скупо, але гірко»** (Лис, Соло 357).

Гендерна маркованість *плювання* у творі виявляється здебільшого на семантичному рівні. Зокрема, і в чоловіків, і в жінок спостерігаємо таку комунікативну особливість поведінки, порівняймо: **«Закашлявся і виплюнув згусток крові»** (Лис, Соло 22); **«Сплюнув»** (Лис, Соло 123); **«Він спльовує і раптом завмирає»** (Лис, Соло 243) і **«Рипина сплюнула, осудливо хитнула головою»** (Лис, Соло 189); **«Вірка аж присвиснула та затим сплюнула набік»** (Лис, Соло 306). Однак у жіночій поведінці це знак несхвалення, осуду, заперечення. Водночас опорна лексема для репрезентації *плювання* – дієслово *сплюнути*.

Зрідка автор вдається до таких акустичних характеристик поведінки персонажів, як *кашель*: **«Захарчало в грудях, він закашлявся»** (Лис, Соло 22); **«Він прокашлявся, як міг, і почав співати»** (Лис, Соло 361) (цю рису спостерігаємо тільки в чоловічій поведінці) і *свист*: **«Вірка аж присвиснула та затим сплюнула набік»** (Лис, Соло 306) (попри узвичаєну чоловічу маркованість цей вияв невербаліки зафіксовано в жіночій поведінці).

Порівняно з романом «Століття Якова» в цьому тексті просодика представлена більшою кількістю опорних лексем та ідентифікаторів. Автор частотніше показує зміни тону й інтонації в жінок, аніж у чоловіків, щоб яскравіше розкрити психологічний стан героїв та їхній характер: **«Тихо й урочисто якось сказала Соломійка»** (Лис, Соло 37); **«Голос у дівчини тремтів»** (Лис, Соло 60); **«Спробувала у мову цвяшка, хоть і м'яким голосом, забити»** (Лис, Соло 86); **«Ніжно мовила Соломія»** (Лис, Соло 178); **«Суворо сказала Марія»** (Лис, Соло 179); **«Сказала Руфина з якоюсь особливою інтонацією»** (Лис, Соло 182); **«...Вірка вигулькує з вилами й серпом у руках і репетує на штири горлянки з виглядом хуже есесівського офіцера»** (Лис, Соло 308) та ін.

В. Лис, описуючи просодику героїв, використовує такі увиразнювальні лексеми: *тихо, урочисто, м'яко, ніжно, хрипко, гнівно, презирливо* тощо. Серед ідентифікаторів *голосу* фіксуємо атрибутивні

характеристики: *гучний / не гучний, м'який, приємний, серйозний, скрадливий, слабкий, співчутливий, стомлений, тремтячий, щебетливий*, як-от: **«Голос виявився не гучним»** (Лис, Соло 197); **«Голос його був стомлений»** (Лис, Соло 208); **«Сказала вона тремтячим голосом»** (Лис, Соло 254); **«Чує вона голос Петра, та якийсь скрадливий, начеб його й не його»** (Лис, Соло 177).

Письменник, деталізуючи просодичні компоненти, надає їм образності, підкреслюючи знакову вагомість акустичних засобів для портретування персонажів, як-от: **«Та голос у мами хоч ніби й сердитий, та не вороною каркає, а ластівкою до їх обох підлітає, тоже на двох птахів, один з яких до вирію одлітати мусить, схожих. І випорхує той щебетливий голос вгору, мовби хоче більшого простору, та їх за собою кличе»** (Лис, Соло 85).

Закономірно, що для актуалізації жіночої голосової поведінки автор послуговується більшою кількістю номінацій просодичних засобів, вербалізуючи зокрема паузацію або ситуативне мовчання. Наприклад: **«– Я Руфина, – сказала після короткої мовчанки Руфина, і голос у дівчини тремтів, добре було чути»** (Лис, Соло 60); **«Віталія боролася з тим клубком, і з мовчанкою, що знову настала, і з тишею і відсутністю слів у них обох»** (Лис, Соло 51); **«Соломія тико киває головою – не, ни проти. У неї відібрало мову»** (Лис, Соло 296).

В. Лис цілком слушно вдається до різних мовних репрезентантів для відображення голосового діапазону жіночої манери поведінки, специфіки інтонаційного малюнка їхнього мовлення, адже «жінки частіше використовують інтонаційні засоби для вираження багатьох значень, тоді як чоловіки у подібних мовних ситуаціях зазвичай вдаються до засобів лексики і граматики» (Ставицька 317).

Висновки та перспективи досліджень. Отже, звукові коди невербальної комунікації з різною інтенсивністю актуалізовані в романах В. Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії», що зумовлено гендерною диференціацією вияву акустичних засобів і тематикою текстів. Екстралінгвальні та просодичні компоненти експліковано найчастіше безпосередньо через ключові іменники (*сміх, плач, сльоза, кашель, свист, голос, мовчанка*) та дієслова (*сміятися/ засміятися, реготати, плакати, хлипати, сплюнути, виплюнути, плюватися, кашляти, говорити, казати*), що нерідко уточнені ідентифікаторами (прикметниками, прислівниками тощо). Експресивність мовних репрезентантів посилюють образні маркери: метафори, порівняння, епітети, метонімії, оксиморони та ін. Акустичні засоби дозволяють увиразнити художній образ, створити динамічний портрет героя, описати його почуття. Однак домінуючу частку в акустичних характеристиках поведінки героїв займає голос (тон, тембр, висота), насамперед жіночий.

Перспективи дослідження вбачаємо в порівнянні гендерних параметрів мовної репрезентації акустичних засобів комунікації в інших текстах В. Лиса.

Список використаної літератури

- Бацевич, Флорій. *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ, 2004.
- Гармаш, Олена. «Гендерные особенности невербальной коммуникации в художественном тексте». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, т. 24 (63), № 4, ч. 2, 2011, с. 226–30.
- Дука, Марія. «Мовна репрезентація невербальних засобів комунікації як об'єкт навчання майбутніх філологів читання творів англійської художньої літератури». *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія*, № 22, 2013, с. 144–51.
- Ковалевська, Тетяна. *Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування*. Одеса, 2001.
- Ковалинська, Інна. *Невербальна комунікація*. Київ, 2014.
- Корнева, Людмила. «Мовна репрезентація невербальної поведінки героїв художнього твору та її роль у тексті». *Філологічні науки*, вип. 1 (7), 2011, с. 114–21.
- Крейдлин, Григорій. *Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык*. Москва, 2002.
- Лис, Володимир. *Соло для Соломії*. 2-ге вид. Харків, 2015.
- Лис, Володимир. *Століття Якова*. 3-тє вид. Харків, 2016.
- Серякова, Ирина. *Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках*. Киев, 2012.
- Солощук, Людмила. «Невербальная коммуникация: ее место и перспективы исследования в современной лингвистике». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, № 635, 2004, с. 170–3.
- Ставицька, Леся. *Гендер: мова, свідомість, комунікація*. Київ, 2015.

References

- Batsevych, Florii. *Osnovy komunikatyvnoi lnhvistyky*. Kyiv, 2004.
- Garmash, Olena. "Gender features of nonverbal communication in the works of fictions". *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Filology. Social communicatios*, vol. 24 (63), no. 4, part 2, 2011, pp.226–30.
- Duka, Mariia. "The verbal representation of non-verbal signals as the object of teaching future philologists to read modern English fiction". *Visnyk of Kyiv National Linguistic University Series Pedagogy and Psychology*, no. 22, 2013, pp. 144–51.
- Kovalevska Tetiana. *Komunikatyvni aspekty neirolnhvistychnoho prohramuvannia*. Odesa, 2001.
- Kovalynska Inna. *Neverbalna komunikatsiia*. Kyiv, 2014.
- Kornieva Lyudmila. "Speech representation of non-verbal behavior of the heroes of the literary work and its role in the text". *Filolohichni nauky*, iss. 1 (7), 2011, pp. 114–21.
- Krejdlin, Grigorij. *Neverbal'naja semiotika: Jazyk tela i estestvennyj jazyk*. Moskva, 2002.
- Lys, Volodymyr. *Solo dlia Solomii*. 2nd ed. Kharkiv, 2015.
- Lys, Volodymyr. *Stolittia Yakova*. 3rd ed. Kharkiv, 2016.
- Serjakova, Irina. *Neverbal'nyj znak kommunikacii v anglojazychnyh diskursivnyh praktikah*. Kiev, 2012.
- Soloshhuk, Ljudmila. "Neverbal'naja kommunikacija: ee mesto i perspektivy issledovanija v sovremennoj lingvistike". *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University*, no. 635, 2004, pp. 170–3.
- Stavytska, Lesia. *Hender: mova, svidomist, komunikatsiia*. Kyiv, 2015.

Стаття надійшла до редколегії 17.08.2018